

2016 YILININ EKONOMİK HED

BÜYÜME
%4.5

İŞSİZLİK
%10.2

ENFLASYON
%7.5

KAYNAK: OVP
KİŞİ BAŞI GELİR
9.364 \$

EFLERİ

Dünyanın ve Türkiye'nin 2016'ya birçok sorunla girdiğini gösteren bir dizi işaret var. Küresel piyasalarda yaşanan durgunluk, ABD Merkez Bankası'nın faiz artırma politikası ile Çin'de yaşanan yavaşlama ve Yuan'ın üst üste iki defa devalüe edilişi piyasaları ciddi olarak tedirgin ediyor.

Gülde DEMİR

Geride kalan 2015 tüm dünya için sıkıntılarla dolu bir yıl oldu. Küresel piyasalarda yaşanan durgunluk yatırımların son derece yavaş seyretmesine neden olurken, özellikle gelişen ve yükselen ekonomilerde ciddi dalgalanmalar yaşandı. ABD Merkez Bankası'nın (FED), ucuz para dönemini sonlandıracak adımı ise 2015'in son günlerinde attı.

Uluslararası Para Fonu (IMF) ise küresel büyüme tahminlerini sürekli aşağı revize etti. Nitekim 2015'e %3,8 küresel büyüme tahminiyle başlayan IMF, bu tahminini önce %3,5'e daha sonra 3,1'e indirdi.

Diğer taraftan Avrupa Merkez Bankası FED'in tam tersi bir eğilimle ucuz para politikasını sürdürüyor. Faizleri olabildiğince düşük tutarak ihracatı artırmak ve yatırımları harekete geçirmeyi amaçlayan Avrupa Merkez Bankası, bu politikasıyla Avrupa ülkelerinin ihracat mallarını nisbi olarak ucuzlatmayı, yatırımcı için de cazip bir ortam sağlamayı hedefliyor.

2015'in kaybedenler listesine bakıldığında gelişen ve yükselen ekonomilerin ilk sıralara yerleştiği görülüyor. Uluslararası Finans Enstitüsü'ne göre 2015'de gelişen ve yükselen ekonomilere giden portföy yatırımları 2008'den bu yana en düşük seviyesine indi. Çin'de başlayan yavaşlama ve bunun emtia ihracatçısı ülkelere olumsuz yansımaları derinden hissedildi. Brezilya ve Rusya ekonomileri 2015 yılında daraldı.

Ekonomistler de gelişen mevcut ekonomik sorunlara yeni tanımlamalarda bulunuyor. Nobel ödüllü ekonomist Joseph Stiglitz yaşanan sıkıntılı dönemi "büyük keyifsizlik" (great malaise) olarak tariflerken, Larry Summers sıkıntıyı "uzun durguluk" (secular stagnation) olarak tanımlıyor.

Fotoğraf: Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi

Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Şimşek, revize edilen OVP'yi Maliye Bakanı Naci Ağbal ve Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz'la birlikte açıkladı.

Türkiye'nin ekonomik gündemi

Küresel krizden tam sekiz yıl sonra 2016'da dünya ekonomisinin gündeminden düşmeyecek belli başlı konuları sıraladıktan sonra Türkiye'ye dönüp baktığımızda, 2015 yılı üçüncü çeyrek büyüme verisinin beklentilerin üzerinde ve %4 olarak gerçekleşmesi iş dünyasına moral verdi.

Özellikle 2015 yılını seçimler ve belirsizlik yaratan birçok gelişme nedeniyle "kayıp yıl" ilan edilmesinden sonra kurulan 64'üncü Hükümet'in de bir reform hükümeti olacağı sözünü vermesi ardından Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun 2016 yılı için üç, altı ve 12 aylık dönemleri içeren Eylem Planı'nı açıklaması, ekonominin önüne yeni fırsatların çıkacağı umudunu artırdı.

Toplumsal adaletin sağlanması, demokratik istikrarın kurumsallaştırılması, rekabetçi ekonomiyi güçlendirmek gibi çok yönlü bir program içeren Eylem Planı, toplumsal taleplere de cevap veren bir kapsayıcılıktadır. Dolayısıyla Plan iş dünyasında "Türkiye'nin yeni başarı hikâyesi" yazmasını mümkün kılacak yapısal reformlar beklentisini de artırdı.

Enflasyonda ise 2015 yılı TÜFE'de %8,81 artışla geride bırakıldı.

Amaç güçlü ve sürdürülebilir büyüme

2016 Yılı Eylem Planı'na ilişkin de değerlendirmede bulunan Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Şimşek, planın temel amacının, güçlü ve sürdürülebilir büyüme ile Türkiye'nin yüksek gelir seviyesine ulaşması olduğunu söyledi.

Yüksek büyümeden toplumun bütün

kesimlerinin faydalanmasının sağlanmasının önemine dikkat çeken Şimşek, bu anlamda kapsayıcı büyümenin sağlanmasının reformların en önemli amacı olduğunu altını çizdi.

Bu kapsamda iş gücü piyasası reformunun önemli olduğunu anlatan Şimşek, bunun içinde esnek çalışma modellerinden kıdem tazminatına, özel istihdam bürolarına, iş başı eğitim programlarına, dışardan nitelikli iş gücü çekmeye kadar birçok önemli programın Eylem Planında yer aldığını belirtti.

Şimşek, yatırım ortamının iyileştirilmesinin önemine dikkat çekerek, buna ilişkin hazırlanan Ar-Ge paketinin yakında TBMM'ye sevk edileceğini söyledi.

Hedefler yukarı revize edildi

2016 yılına girilmesiyle birlikte, 2015 yılının ekim ayında 63'üncü Hükümet tarafından yasa gereği seçimler öncesi açıklanan Orta Vadeli Program (OVP), 64'üncü Hükümet tarafında revize edilerek Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek tarafından 11 Ocak tarihinde kamuoyuna açıklandı.

Ekonominin 2016-2018 yıllarındaki yol haritasını belirleyen OVP'de, mali disiplin ve büyüme potansiyelinin artırılması, enflasyonun ve cari açığın düşürülmesi öne çıkıyor.

Revize edilen OVP 2016 için %4,5 büyüme ön görürken, uluslararası kuruluşlar 2016'da Türkiye için %3-%3,5 civarında

EKONOMİNİN YENİ HEDEFLERİ

	2015 (GT)*	2016	2017	2018
BÜYÜME				
GSYH Büyüme (%)	4.0	4.5	5.0	5.0
Milli gelir (Milyar TL)	1,963	2.207	2.2489	2.770
Kişi başına milli gelir (\$)	9,286	9.364	10.030	10.659
DIŞ TİCARET				
İhracat (Milyar \$)	207.1	210.7	243.1	273.2
İthalat (Milyar \$)	52.5	39.7	46.8	51.4
Ham petrol fiyatı (\$/Varil)	52.5	39.7	46.8	51.4
Enerji ithalatı (Milyar \$)	37.8	33.0	43.7	51.6
Diş ticaret dengesi (Milyar \$)	-63.1	-55.2	-67.2	-71.8
İhracat/İthalat (%)	69.5	73.8	72.3	73.7
Turizm gelirleri (Milyar \$)	27.0	27.0	29.4	31.8
Cari işlemler dengesi (Milyar \$)	-31.7	-28.6	-29.3	-29.9
Cari işlemler dengesi/GSYH (%)	-4.4	-3.9	-3.7	-3.5
İSTİHDAM				
İstihdam düzeyi(Bin kişi)	26.655	27.292	27.960	28.604
İstihdam oranı (%)	46.1	46.5	46.9	47.4
İş gücüne katılım oranı (%)	51.3	51.7	52.1	52.4
İşsizlik oranı (%)	10.2	10.2	9.9	9.6
ENFLASYON				
Enflasyon (%)	8.8	7.5	6.0	5.0

*GT: Gerçekleşme tahmini.
Kaynak: OVP

Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz: "Ar-Ge harcamaları arttı"

- ▶ Yatırımlarımızda geçmişe göre çok daha önemli bir noktadayız. Yatırımlarımızın %80'inin özel sektör gerçekleştiriyor. Biz de kamu yatırımlarını bir enstrüman olarak kullanıyoruz. Kamu yatırımları 2014'te 11,5 milyar dolar iken 2015'te 34,4 milyar dolara ulaşmış durumdayız.
- ▶ 2016'da başlangıç ödenekleri %17'lik artışla 50,6 milyar dolara yükseldi. Başlangıç ödeneğimiz bir miktar gerçekleşmelerin altında ama bunu yıl içinde revize edeceğiz.
- ▶ Geçmişte bütçelerimiz faiz ağırlıklı bütçeler

- iken bugün yatırım ağırlıklı hale geldi.
- ▶ Daha önce sekiz yıllara varan yatırımların tamamlanma süresi dört yıla kadar düştü. Kamu-özel işbirliği modelini yaygın olarak kullanıyoruz.
- ▶ Ar-Ge harcamaları %100'e yakın arttı. Yüksek katma değerli üretim yapısı oluşturmak Türkiye için kritik öneme sahip.
- ▶ İş ve yatırım ortamını iyileştirmek en önemli meselemiz. Ülkenin neresinde yaparsanız yapın yüksek teknoloji için 5. Bölge teşviklerinden faydalanma imkanı veriyoruz.

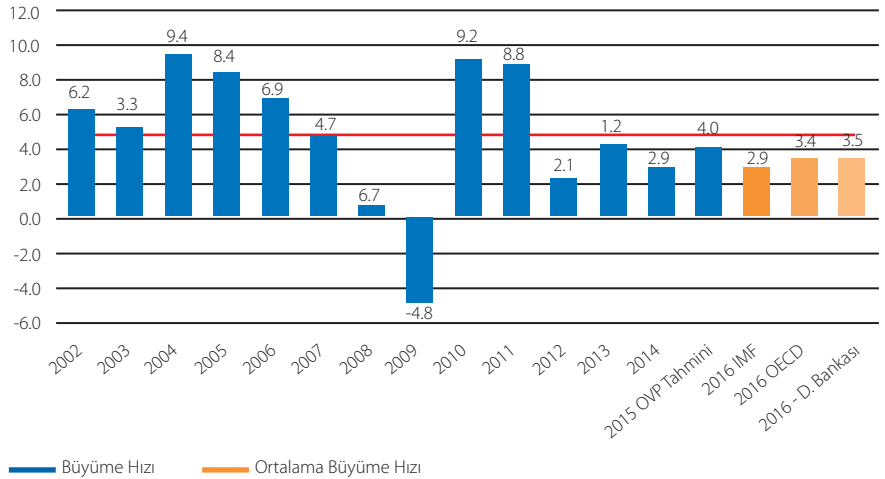
büyüme tahmin ediyor. Plan'da 2016'da enflasyonun %7,5 olacağı öngörülüyor.

2016'da tedbirli olmakta fayda var

FED kaynaklı belirsizliklerin azalması, Avrupa'da işlerin nispeten toparlanması, piyasaların 2016'ya ihtiyatlı bir iyimserlikle bakmasına neden olmuştu. Ancak yılın ilk günlerinde ardı ardına gelen olumsuz haberler 2016'ya ilişkin iyimserlik dozunu azaltırken, ihtiyat payını artırdı.

Dolayısıyla Türkiye'yi ekonomide nasıl bir yıl bekliyor? Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu, ekonomistler, iş dünyası 2016'da dünya ve Türkiye ekonomisine yönelik öngörülerini, riskleri ve tavsiyelerini TOBB Ekonomik Forum Dergisi'ne değerlendirdiler.

EKONOMİNİN BÜYÜME HIZI (%)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2016 tahminleri IMF, OECD, Dünya Bankası.

Maliye Bakanı Naci Ağbal: "Mali disiplin sürdürülecek"

- ▶ 2014'te 23,4 milyar lira bütçe açığı verirken 2015'te açık 22,6 milyar liraya geriledi. 2015'te gelir performansında son derece iyi bir netice alındı. Faiz dışı fazla 30,4 milyar lira oldu.
- ▶ 2015 vergi gelirlerinin önemli ölçüde artırıldığı bir yıl oldu.
- ▶ 2015'te faiz harcamaları 53 milyar lira olarak gerçekleşti. Faiz harcamaları da beklenti altında gerçekleşti.

- ▶ 2016 bütçesi de mali disiplinin kararlılıkla sürdürüleceği bir bütçe olacak. Faiz dışı fazlayı %1 patikasına oturtacağız.
- ▶ 2018'de %1 altında bütçe açığı öngörüyoruz.
- ▶ Bütçenin gelir tarafı ihtiyatlı bir perspektifle hazırlanıyor.
- ▶ 2016'da özelleştirme gelirlerinin 10,8 milyar lira olmasını bekliyoruz.

“2016 ekonomimizin dönüm noktası olacak”

Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş, Onuncu Kalkınma Planı'nda yer alan 25 Öncelikli Dönüşüm Programı'nın etkin takibi, uyumlu para, maliye ve gelirler politikalarıyla sağlanan siyasi istikrarın da etkisiyle 2016 yılında makroekonomik göstergelerin çok daha olumluya döneceğini belirtti.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Ekonomik Forum Dergisi'ne 2016 Türkiye'sinin ekonomi alanında önceliklerini, hedeflerini, dünya konjektöründe karşılaşılabileceği riskleri değerlendiren Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş, 2015'in "zorlu bir yıl" olarak geçirilse de, Türkiye'nin her anlamda bu yılı başarıyla geride bıraktığını ve 2016 yılına daha emin bir şekilde adım atmaya hazır olduğunu söyledi.

2016 yılında, güçlü, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir büyüme performansı ile Türkiye'ye sınıf atlatacak yüksek gelir seviyesine ulaşılması temel amaçları doğrultusunda 2016 yılı Eylem Planı'nın uygulanmasına başladığını anımsatan Bakan Elitaş, "Bu kapsamda kritik alanlara yönelik yapısal reformların hayata geçirilmesine kararlılıkla devam edilecektir" dedi.

Söz konusu yapısal reformların uygulanması, bu reformlara uyumlu bir şekilde Onuncu Kalkınma Planı'nda yer alan 25 Öncelikli Dönüşüm Programı'nın etkin takibi, uyumlu para, maliye ve gelirler politikalarıyla sağlanan siyasi istikrarın da etkisiyle 2016 yılında makroekonomik göstergelerin çok daha olumluya döneceğini söyleyen Bakan Elitaş, "2016 ekonomimizin rekabet gücü ve verimliliği açısından önemli bir dönüm noktası olacaktır" ifadesini kullandı.

Bakanlığınızın kısa ve orta vadeli hedeflerinizi öğrenebilir miyiz?

Bakanlığınca izlenecek önemli politi-

Fotoğraf: Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi

Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş, Türkiye'nin 2016 yılında uygulamaya koymayı planladığı yapısal reformlarla ekonomide sağlayacağı güven ortamının piyasaları rahatlatacağını söyledi.

kalardan bazıları, yüksek katma değerli mal ve hizmet ihracatının artırılması, ihracatın ve yurt içi üretimin ithalata olan bağımlılığının azaltılması ve özellikle hizmet gelirlerinin artırılmasıdır.

Yüksek teknolojiye sahip ürünlerin ihracatımızdaki payını artırmak adına, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi, bilim dünyası ve reel sektörün birbirleriyle ortak çalışma ortamının sağlanması gerekmektedir.

İthalata olan bağımlılığın azaltılması kapsamında, imalat sanayiinin ihtiyaç duyduğu girdilerin uygun maliyette, sürekli ve yerli üretimle temini suretiyle yerleşmeyi desteklemek önemli politikardan biri haline gelecektir. Ayrıca, yurt içi üretim kapasitesi yeterli olmayan ürün gruplarında uluslararası doğrudan

yatırımların ülkemize çekilmesi için uğraş verilmektedir.

Türkiye'nin dünya konjektüründe ekonomik riskleri ve buna karşı alınacak tedbirler neler?

Dünya konjektüründe son dönem itibarıyla mevcut olan ekonomik riskler, çoklu bir profil çizmektedir. Bunların başında para piyasasında yaşanan gelişmeler gelmekte olup, ABD dolarının diğer para birimleri karşısında yaşadığı değer kazancı ön plana çıkmaktadır. Nitekim, 2015 yılı Ocak-Kasım döneminde parite kaynaklı ihracat kaybımız 11,9 milyar dolara ulaşmıştır.

Dünya ekonomisine ilişkin olarak karşılaşılan bir diğer risk; başta petrol olmak üzere emtia fiyatlarındaki aşağı yönlü seyir

olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu durum, ihracat fiyatlarını aşağı çekmekte ve ihracat gelirlerinde azalmaya sebebiyet vermektedir.

İhracatımızda miktar bazında artış olmasına rağmen, fiyat ve parite etkisiyle ihracat değerimiz düşük görünmektedir. Diğer taraftan Irak, Rusya, Ukrayna, Libya başta olmak üzere çevre ülkelerdeki sorunlar ve petrol fiyatlarındaki düşüş sebebiyle bu ülke gelirlerindeki azalış, ülkemiz ihracat gelirlerini azaltmaktadır.

Ayrıca Türkiye'nin dış ticaretinde ülke ve ülke grubu ile ürün riskinin ortadan kaldırılması gerekmekte olup, bölgesel ve ülke bazında ortaya çıkacak krizlerin etkisini asgari düzeye indirmek gerekmekte. Bugün ihracat ve ithalatımızda önemli yer tutan Avrupa kıtasında süregelen ekonomik durgunluk ihracat gelirlerimizde gerilemeye neden olmaktadır. Bu çerçevede ihraç pazarlarımızın ve ihraç ürünlerimizin çeşitlendirilmesi, ihracatta risk yönetimi açısından önemlidir.

Türkiye'nin 2016'da ihracat rakamlarına yönelik öngörünüz nedir?

Geçmiş birkaç yıl itibarıyla küresel piyasalardaki ve dolayısıyla küresel ticaretteki yavaşlama, ülkelerin ihracat tutarlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemekte. Nitekim petrol ve emtia fiyatlarındaki azalış, Çin ekonomisindeki yavaşlama ile Avrupa'daki ekonomik durgunluk 2015 itibarıyla ülkemiz ihracat ve ithalatını etkilemiştir. Öte yandan, 2016'ya ilişkin başta AB olmak üzere önemli pazarlarımızdaki kademeli iyileşme beklentisinin, ülkemiz 2016 yılı ihracatına olumlu yansıtacağı, ticarete yönelik yapılacak reformların da yine bu yönde katkı sağlayacağını söyleyebilirim.

Küresel çapta para piyasalarındaki gelişmelerin ekonomiye yansımaları ne olur?

Türkiye'de para piyasasında yaşanan dalgalanmalar, temel olarak dış ticaret, enflasyon, büyüme, borçlanma, cari denge gibi makroekonomik alanlarda ekonomi üzerinde kendini göstermektedir. Ancak söz konusu dalgalanmalar Türkiye'nin iç dinamiklerinden ziyade, dış ekonomik gelişmeler kaynaklıdır. Bu çerçevede, 2015 yılında para piyasalarına ilişkin olarak döviz kuru ve faiz oranı gelişmeleri ülkemiz ihracatı ve di-

Ekonomi Bakanı Elitaş'tan Türk reel sektörüne tavsiyeler

Günümüz ekonomik düzeni ulusal ve uluslararası piyasada sağlam durabilmek, daha fazla pazar payı alabilmek için büyümeyi, verimliliği artırmayı, daha rekabetçi bir yapıya kavuşabilmek için teknolojinin üretim fonksiyonundaki ağırlığını artırmayı, tüm bunları yaparken finansman tarafında basiretli borçlanarak iyi bir risk yönetimine sahip olmayı gerektirmektedir. Küreselleşen ve ekonomik tepkilerin

piyasada çok hızlı verildiği bir ortamda, reel sektörümüz de bu noktada dünyadaki gelişmeleri daha iyi takip ederek ekonomik okur-yazarlığını geliştirmeli. Oluşacak fırsatları öngörebilmeli ve bunun için de gerekli teknik ve beşeri altyapıyı oluşturmalı. Bu çerçevede ekonomi yönetimi de girişimcilerimize gerekli desteği her zaman sağlayacak olup, devlet ve özel sektör işbirliğiyle ekonomimiz daha iyi bir konuma ulaşacaktır.

ğer makroekonomik göstergeleri üzerinde etkisini göstermiştir. Özellikle euro/dolar paritesinde yaşanan gerileme ihracatımız üzerinde fiyat etkisi oluşturarak, ihracat değerimizde gerilemeye neden olmuştur.

Bunun sonucunda 2015 yılı Ocak-Kasım döneminde parite kaynaklı ihracat kaybımız 11,9 milyar dolara ulaşmıştır. Özellikle parite etkisinin oluşmasında FED'in normalleşme politikasına başlaması ve faiz artışı sürecinde yaşanan belirsizlik ortamı etkili olmuştur. 2016 yılında ise 2015 yılındaki en önemli para piyasası gelişmesi olan FED'in faiz kararı hususundaki belirsizliğin ortadan kalkması, özellikle kurlar üzerindeki belirsizliğin görece olarak azalmasını ve değişimin bir önceki yıla göre daha düşük oranda olmasını sağlayacaktır. Bu noktada Türkiye'nin 2016 yılında uygulamaya koymayı planladığı yapısal reformlar ve böylece ekonomide sağlayacağı güven ortamı da piyasaları rahatlatacaktır.

Nihai olarak siyasi istikrarın sağlanması, 2016 yılında 2015 yılına kıyasla daha öngörülebilir bir ekonomik ortamın oluşması ve yapılması planlanan yapısal reformlar sonucunda ekonomik güven ortamında gelişme olması neticesinde, ekonomimiz için belirlenen hedeflere ulaşmak daha kolay olacaktır. Ülkemiz, ekonomi yönetimi, özel sektör ve piyasadaki tüm ekonomik aktörleriyle beraber bu hedeflere ulaşacak potansiyele fazlasıyla sahiptir.

Doğrudan yabancı sermaye gelişiminde Türkiye bir duraksamaya geçti denebilir mi?

Türkiye yatırım alanında dünyada önemli bir konumda yer almaktadır. Son

dönemdeki gelişmelere baktığımızda 2013 yılında 12,5 milyar dolar olan doğrudan yabancı yatırım girişi, 2014 yılında 12,8 milyar dolar olmuştur. 2015 Ocak-Kasım döneminde ise şimdiden bir önceki yılsonu tutarı geçilerek 14,1 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırım girişi gerçekleşmiştir. Küresel kriz öncesi döneme bakıldığında, 2006-2007-2008 yıllarında doğrudan yabancı yatırım girişlerimiz sırasıyla 20,2 milyar dolar, 22 milyar dolar ve 19,9 milyar dolar seviyesine ulaşmıştı.

Elbette mevcut rakamlar Türkiye ekonomisi gibi yüksek potansiyel taşıyan bir ülke için yeterli değil. Önümüzdeki dönemde de doğrudan yabancı yatırım girişlerini, özellikle de yapısal reformlar kapsamında, yüksek teknoloji içeren doğrudan yabancı yatırım girişlerini artırıcı önlemler alınacak ve gerek cari açığımızın uzun vadeli finansmanında, gerekse de maliyetsiz teknoloji transferi anlamında önemli olan doğrudan yabancı yatırım girişleri konusunda ülkemiz ekonomisini daha da rahatlatıcı hamleler gerçekleştirilecek.

Bu noktada önemli olan, makroekonomik göstergelerde ve ekonominin geleceğine yönelik hususlarda yatırımcıya güven vermek. Ülkemiz gerek güncel makroekonomik verileri, sağladığı mali disiplini, siyasi istikrarı, gerek sahip olduğu potansiyeli ve ekonomi yönetimi ile doğrudan yabancı yatırımları çekmek konusunda mevcut konjonktürde başarılı bir performans sergilemekte. Bundan sonraki süreçte de doğrudan yabancı yatırımları çekmek konusunda ülkemiz, gerekli şartları sağlayarak ve bu başarının üstüne koyarak yoluna devam edecek.

TOBB BAŞKANI M. RİFAT HİSARCIKLIOĞLU:

“2016’da Türkiye’yi bekleyen beş risk ve beş fırsat”

Fotoğraf: TOBB Fotoğraf Servisi

Bugün Türkiye’nin karşı karşıya olduğu en önemli mesele sürdürülebilir bir büyüme stratejisinin olmaması. Halen olmadığı içindir ki ekonominiz epey bir süredir düşük tempoda büyüme süreci içine sıkışıp kalmış durumda. Dünyada iki farklı tip ülke ortaya çıkıyor. ABD, Çin ve hatta Hindistan gibi nerede olduklarını ve nereye gideceklerini bilip tasarlayan ülkeler. Ve rüzgârın önünde sürüklenenler. Türkiye halen ikinci grupta yer alıyor. Yeni bir büyüme modeli tasarımı konusunda geç kaldığımız için 2023 hedefleri Kaf dağının arkasında uzak bir hayale dönüşüyor. 1990’lardaki gibi dışarıya değil içeriye, fırsatlara değil tehditlere odaklanmış durumdayız. 1 Kasım seçimlerinden siyasi istikrar ve tek parti hükümeti çıkması, taze bir başlangıç için fırsat olabilir. 2016’dan itibaren yeniden dışarıya ve fırsatlara bakmaya başlamalıyız. Yeni bir büyüme modeli ve

sanayileşme stratejisi hazırlamalıyız. Vergi, istihdam, eğitim, enerji, finans politikaları hep bu stratejinin parçası olmalı.

Türkiye’nin önündeki yapısal reformlar

Öncelikli yapısal reformları beş başlık altında toplayabiliriz. Birincisi makroekonomik istikrarın sürdürülmesidir. İkincisi, şirketlerin ölçeklerini büyütme suretiyle rekabet güçlerini arttırmaya yönelik olarak finansman kaynaklarına erişimlerinin önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Üçüncüsü ise hem şirketlerin rekabet gücüne olumlu katkı yapacak hem de yüksek seviyelerden bir türlü gerilemeyen işsizliği azaltacak aktif ve pasif iş gücü politikalarının uygulanmasıdır. Dördüncüsü, özel sektöre yön verecek bir sanayi politikası tasarımıdır. Bu kapsam içinde yatırım teşvik sistemi, vergi yapısı, enerji politikası da dâhildir.

2016 yılında risklere değil, fırsatlara, içeriye değil dışarıya odaklanmamız lazım. Ekonomide en önemli konulardan biri beklentilerin doğru yönetilmesidir. Dünyaya kendimizi iyi anlatmamız, algıyı yönetmeniz gerekir. Eğer Türkiye olarak yeni bir büyüme hikâyesi başlatırsak, dünyadaki algıyı olumlu anlamda yönetmiş oluruz.

Beşincisi, yargı sisteminin etkinliğini ve güvenilirliğini artıracak hukuk reformudur. Yargıya ve mahkemelere olan güvenin azalması, uzun dava süreleri, bilirkişilik sistemindeki tikanlıklar hem güven ortamını hem de iş ve yatırım ortamını olumsuz etkilemektedir.

Türkiye’nin ekonomik riskleri ve fırsatları

Dünyada neler oldu diye baktığımızda; petrol ve emtia fiyatları düşüşünü sürdürdü. Bunların ihracatçısı olan ülkelerin (Rusya ve Suudi Arabistan başta olmak üzere) gelir kayıpları arttı. Mali durumları giderek bozulmaya devam etti. Jeopolitik riskler özellikle Orta Doğu’da yükseldi. Çin ekonomisi bozulma işaretleri göstermeye başladı. AB ve Japonya, parasal genişlemeye gitmelerine rağmen, ekonomilerinde kalcı bir toparlama

“Orta Doğu’daki karmaşa, Rusya ile yaşanan sıkıntılar, Avrupa’daki toparlanmanın zayıf seyri ihracat performansımıza etki ediyor.”

Kaynak: OVP

sağlayamadılar. ABD ekonomisi ise dünyanın geri kalanından farklı olarak durumunu düzeltiyor. ABD Merkez Bankası (FED) aşırı ısınmayı önlemek için yıllar sonra ilk faiz artışını gerçekleştirdi.

2016'da Türkiye'yi bekleyen beş temel risk ve fırsat unsuru görüyorum.

Riskler: Çevre coğrafyamızdan kaynaklı jeopolitik çalkantılar, FED'in faiz artırma sürecinin hızlanması, terör olayları, ülke kredi notumuzun düşmesi ihtimali, emtia fiyatlarındaki aşırı oynaklık ve bunun ihracat pazarlarımıza etkileri.

Fırsatlar: Öte yandan önümüzde beş fırsat alanı da var; Hükümetimizin eylem planının yapısal reformlara odaklanması, AB sürecinin yeniden canlanması, petrol ve doğalgaz fiyatlarındaki gerilemenin dış kaynak ihtiyacımızı azaltması, kamu bütçesindeki sıkı duruşun sürdürülmesi, özel sektörümüzün risk yönetimi konusundaki tecrübesi.

2016 yılında risklere değil, fırsatlara, içeriye değil dışarıya odaklanmamız lazım. Ekonomide en önemli konulardan biri beklentilerin doğru yönetilmesidir. Dünyaya kendimizi iyi anlatmamız, algıyı yönetmeniz gerekir. Ülkemize yönelik dünyadaki algıları olumlu yönde değiştirmek mümkün. Eğer Türkiye olarak yeni bir büyüme hikâyesi başlatırsak, dünyadaki algıyı olumlu anlamda yönetmiş oluruz.

Türkiye'nin 2016'da ihracat rakamları ne olmalı?

İhracat açısından zorlu bir mücadele yaşayacağız. Kişi başı geliri 3 bin dolardan 10 bin dolara çıkarken yaptıklarımızı yaparak, 10 binden 25 bin dolara sıçrayabilmek mümkün değil. Aynı malları, aynı şirketlerle,

aynı pazarlara satarak, ihracatı 500 milyar dolara yükseltebilmek de mümkün değil. Bunun sıkıntılarını zaten yaşamaya başladık. Petrol fiyatlarındaki her 10 dolarlık düşüş cari açığı 4,4 milyar dolar azaltıyor. Ama petrol ürünlerinin ihracat içindeki payı %65 ve üzerinde olan 28 ülkeye ihracatımız 55 milyar dolar. Türkiye'ye gelen turistlerin %30'u petrol ihracatçısı ülkelerden geliyor. Yurt dışı müteahhitlik iş hacmi 23 milyar dolar. Bunun %85'i petrol ihraç eden ülkelerde. Orta Doğu'daki karmaşa, Rusya ile yaşanan sıkıntılar, Avrupa'daki toparlamanın zayıf seyri ihracat performansımıza etki edecek. Öte yandan euronun dolara karşı değer kaybı da ihracat rakamının düşük gözükmesine neden oldu. 2015'i yaklaşık 145 milyar dolar ile kapatmıştık. 2016 ihracatında 160 milyar dolara ulaşmayı umut ediyorum.

Küresel piyasalardaki gelişmelerin ekonomiye etkisi

Aşırı dalgalanma hangi yöne olursa olsun iş dünyası için olumsuzdur. Belirsizliği artırır. Artan belirsizlik ticari faaliyetleri azaltır. Dünya ticareti zaten uzun bir süredir eskisi gibi canlı değil. Korumacılık uygulamaları artıyor. 2008 krizinin başlangıcından itibaren dünyada tespit edebildiğimiz ticareti kısıtlayan 1441 yeni düzenleme (korumacılık) hayata geçmiş. Bunlardan sadece 354'ü kaldırılmış. Yani korumacılık %75 oranında devam ediyor. Küresel ticaret hacmi 90'larda çift haneli (%10-12 arasında) büyüyordu. Küresel kriz sonrası 2010-14 arasında bu oran yarı yarıya azaldı, %6'lara geriledi. 2014'de dip noktasına ulaştı, sıfır olarak gerçekleşti. 2015'de en iyi ihtimal üçe ulaşması ümit ediliyor. 2016 için ilk tahmin 4,2 idi, şimdi 3,9'da indirildi. Küresel ticaretin önündeki kısıtlamalar (korumacı tedbirler) kaldırılırsa, küresel ticaret kendiliğinden %5 artar (yani yılda ortalama 1 trilyon dolar fazlalığı). 21 milyon kişi yeni iş bulur (bunun 18 milyonu gelişmekte olan ülkelerde, 3 milyonu gelişmiş ülkelerde). Gelişmekte olan ülkelerin ihracatında 200-700 milyar dolar arasında, gelişmiş ülkelerin ihracatında ise 300-600 milyar dolar arasında artma imkânı elde edilir.

Uluslararası doğrudan yatırım girişi

Türkiye halen dünyada en fazla uluslararası doğrudan yatırım çeken 25 ülke arasında. Geçen sene iki basamak yükselerek

TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu'ndan iş dünyasına tavsiyeler

FED'in faiz artırım sürecine başlamasıyla birlikte artık yeni bir dönem ve yeni bir küresel finansal yapı ortaya çıkacak. Hem döviz kurları hem de faiz oranları yukarı yönlü dalgalanacak. Borçlanmak daha maliyetli ve daha zor hale gelecek. Dolayısıyla bu yeni ortama adapte olmalı ve buna uygun yeni politikalar tasarlamalıyız. Özellikle yatırım finansmanında daha fazla özkaynak daha az yabancı kaynak kullanımı önem kazanacak. Döviz geliri olmadan döviz borçlanma konusuna daha ihtiyatlı bakmak gerekecek. Nakit akışı konusuna odaklanmak ve likiditeyi muhafaza etmek daha kritik hale gelecek. Esasında tüm bu konularda şirketlerimiz geçmişten gelen tecrübeye sahip. 2016'da enseyi karatmadan temkinli bir şekilde ilerlemeye devam edeceğiz.

22'inci sıraya çıktık. Gelişmekte olan ülkeler arasında 12'inci sıradayız. Toplam uluslararası doğrudan yatırım girişinden %1 pay alıyoruz. Dünyada uluslararası doğrudan yatırım girişi gerilerken Türkiye miktar bazında mevcut seviyesini koruması bile önemli. Giderek daha rekabetçi olan küresel ortamda ve nispeten düşük yurt içi tasarruf oranını telafi etmek için Türkiye'nin yüksek katma değerli endüstrilerle yatırımcı çekmesi lazım. Bu noktada hâlâ sıkıntılar var. Gelen yatırımların büyük kısmı iç pazara odaklı hizmet sektörlerinde, gayrimenkul ve finans alanında. İleri teknoloji getiren ve ihracat kapasitemizi artıran yatırımlarsa istenen seviyede değil. Bunu sağlamak için seçici teşviklere, iş ve yatırım ortamını iyileştiren mevzuat düzenlemelerine ihtiyaç var. TOBB olarak, Kamu ile birlikte Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu'nda hem sektörler hem de konular bazında önemli çalışmalar yürütüyoruz. Geçtiğimiz dönemde çalışmalarda istediğimiz verimi alamamıştık. Şimdi reformlardan sorumlu Başbakan Yardımcısı'nın bu konuyu üstlenmesiyle daha hızlı ve etkili adımlar atılacağına inanıyoruz.

Okan Üniversitesi Prof. Dr. Targan ÜNAL

“Dolar az dalgalı bir seyir izleyecek”

2016'da sanayileşmekte olan ülkeleri zor bir yıl bekliyor. 2015 yılında oldukça dalgalı bir seyir izleyen döviz piyasalarında, 2016'da dalga bandının daralması beklenmekte.

destek oldu. 2016'da düşük petrol fiyatlarının getireceği yatırım düşüşlerinin yaşanması bekleniyor.

Türkiye'de neler olacak?

Küresel ekonomik gelişmeler, Türkiye ekonomisi üzerinde de etkili olacak. Türkiye'de büyüme ortalamalarının son dönemde gerileme trendinde. 2011-2015 döneminde yıllık ortalama büyüme %3,2 olurken, 2002-2010 ortalaması %5 idi. Benzer şekilde; 2002-2011 döneminde yıllık ortalama %11 büyüyen yatırımların 2012-2015 döneminde büyümesi ise sadece %1.

Kriz sonrası dönemde büyümede yaşanan yavaşlamanın, işsizlik oranı üzerine getireceği olumsuz yansımaları önlemede talep artırıcı politikalar gündeme alındı. Özellikle seçim sonrası ortaya konulan gelir artırıcı politika alternatiflerinin amacı büyümedeki yavaşlamanın olumsuz yansımaları önlemede alınan talep artırıcı önlemler olarak değerlendirildi. Bu önlemler kısa vadede büyümeyi yukarı çekmesi ve gelir eşitsizliğini bir miktar azaltması açısından olumlu olsa da Türkiye'nin yapısal sorunlarına, daha kalıcı çözümler gerekiyor.

Karar otoritesi tarafından alınacak gelir artırıcı önlemlerin vereceği destekle büyümenin 2016'da (2011-2015 ekonominin yıllık ortalama büyüme oranı dikkate alındığında), % 3,8-4 bandında kalması bekleniyor.

Türkiye'de son 30 yıllık dönemde yıllık ortalama %4,2 olan büyümenin sadece %0,2'lik kısmının verimlilik artışından kaynaklandı. Büyümede kalıcılığın sağlanması, verimlilik artışından alınacak katkının %1 bandına çekilebilmesine bağlı. Bu nedenle Türkiye'de, 2016'nın en önemli gündem maddesini ya-

şısal reformlar oluşturacak.

Türkiye'de 2016 eylem planı, yapısal reform odaklı bir kalkınma programı olma niteliğini taşıyor. Küresel trendin aksine verimliliği artıracak geniş kapsamlı yapısal dönüşüm programları gündemde. Hane halkı tüketiminin ağırlıklı olarak gelir artışı yoluyla desteklenmesi, yurt içi tasarruflarının artırılması, Ar-Ge'ye dayalı sanayileşme; imalat sanayinin milli gelir içindeki payının artırılması, yatırımlarda toparlanmanın kademeli olması, gündemdeki önlemlerden bazıları. 2016'da takip edilmesi gereken, Eylem Planı'nın hayata geçirilmesi sürecinde uygulanacak ekonomi politikalarının ne denli başarılı olacağı.

Küresel tahvil piyasası ve faizler

Küresel tahvil piyasası 2016'ya, 10 yılın ardından FED'in ilk faiz artırımıyla başlıyor. Gelecek yıl da FED'den faiz artırımları beklenmekte. Yurt içinde ise faiz artırımlarında, TCMB'nin sadeleşme adımları ve enflasyon belirleyici olacak. 2016'da yüksek seyrini sürdüreceği enflasyon nedeniyle TCMB'nin sıkı duruşunu sürdürmesi, kademeli olarak repo faizini ve gösterge faizini yükseltmesi bekleniyor.

Dövizde durum ne olur?

2015 yılında oldukça dalgalı bir seyir izleyen döviz piyasalarında, 2016'da dalga bandının daralması beklenmekte. Para politikalarındaki ayrışmayla beraber, dolarda bir miktar daha güçlenme öngörüyoruz. 2016'da €/\$/'in gerilemesini, buna paralel olarak dolar endeksi DXY'in 102 seviyelerine yükselmesi beklenmekte. TL'de ise 2015'deki %25'lik değer kaybının ardından görece ılımlı bir değer kaybı sonucu 2016 sonu \$/TL beklentinin 3,15 yaklaşacağı test edilmektedir.

2016 yılında ekonomide neler yaşanacak? Dünyada ve Türkiye'de ekonomik beklentiler neler? Para piyasaları nasıl bir seyir izleyecek? Okan Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Targan Ünal, sanayileşmekte olan ülkeleri zor bir 2016 beklediğini söylüyor. 2015'te sermaye akımlarının 1988'den bu yana, yılı ilk defa negatif kapatmasının beklendiğini belirten Prof. Dr. Ünal, gelecek yıl ise bu havanın olumluya çevrilmesinin önünde önemli risklerin mevcut olduğunu vurgulayarak, “Bunlar arasında FED'in faiz artırımlarının sıklığı, Çin yuanındaki olası devaülasyonun yaratabileceği türbülans, yine Çin yavaşlaması, petrol ihracatçısı ülkelerin gelirlerindeki azalmanın bu ülkeler üzerinde yaratabileceği baskı ve bunun bulaşıcı etkisi sayılabilir” diyor.

Sanayileşmekte olan ülkeleri bekleyen riskler

Küresel ekonomide yavaşlayan büyüme ve doların güçlü seyri (kısa vadeli faiz farklarının ABD lehine daha fazla açılıyor oluşu) 2016'da da dönem dönem kademeli yükselmesine sebep olabilecek. Bu da sanayileşmekte olan ülke para birimleri için önemli bir risk unsuru. Petrolde ise jeopolitik riskler ve büyük üreticilerin pazar payını koruma amaçlı üretimi azaltmamaları, sektörde son yıllarda yaşanan verimlilik kazanımları arza

Bahçeşehir Üniversitesi Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL

“2015 beklenenden iyi geçti”

Ekonomik büyüme açısından 2015 beklenenden iyi geçti. Geçen yılın başında GSYH artışını %3 olarak tahmin etmişim. Yılın ilk üç çeyreğinde birikimli büyüme oranı %4,3'e ulaştı. Son çeyrek daha belli değil ama pozitif büyüme kesin gibi.

Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM) Direktörü Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, üst üste seçimlerin yarattığı gerginlikler ve belirsizlikler dikkate alındığında Türkiye'nin ekonomik büyüme performansının oldukça iyi bulunduğunu söyledi. Prof. Dr. Gürsel'in 2016'da Türkiye ekonomisine yönelik öngörülerini şöyle:

2015 yılı büyümesinin (yıldan yıla) %4 civarında gerçekleşeceği belli oluyor. Bununla birlikte enflasyon cephesinde büyük başarısızlığı da vurgulamak gerekiyor. Halen %8'in üzerinde seyreden enflasyonu Merkez Bankası yılsonu için %5,5 olarak tahmin etmişti.

İthalat ve ihracat geriledi

2015'te büyümeyi nispeten düşük tahmin etmem büyük ölçüde net ihracattan kaynaklandı. Özel tüketimin %2-3 oranında artacağını öngörmüştüm. Biraz daha yüksek olacak. Keza yatırımlarda da bir sıçrama olmayacağını, %2-3 arasında artış beklenebileceğini tahmin etmişim. Gerçekleşmenin biraz daha düşük olacağı görülüyor.

Buna karşılık ithalatın az da olsa artacağını, ihracat artışının ise zayıf dış talep nedeniyle durgun geçeceğini, bu koşullarda da net ihracatın büyümeye negatif katkı yapmasını bekliyordum. 2015'te hem ihracat geriledi hem de ithalat. Ancak serbest düşüşe geçen petrol fiyatları sayesinde ithalat, ihracattan çok daha fazla düşüş gösterdi. Bu sayede de net ihracat büyümeye pozitif katkı yaptı. Böyle bir 'hediyeyi' tahmin edemedim. Dostum Haluk Tükel blogunda faydalı bir hesap yapmış. Petrol fiyatlarında düşüş olmasaydı cari

açığın Ekim 2014'ten Ekim 2015'e 38 milyar dolar yerine 56 milyar dolar olacağını tahmin ediliyor. Bu durumda net ihracatın katkısının negatif olacağı kolaylıkla hesaplanabilir.

Ücretlerdeki artışın ekonomiye yansımaları

Siyasal belirsizliklerin son bulmasına rağmen 2016'da ekonomik cephe epey karmaşık görünüyor. Bu karmaşıklığın başlıca iki nedeni var: Birincisi, önceki yıllarda tecrübe etmediğimiz güçlü maaş ve ücret artışları yaşanacak. İkinci neden ise bu artışların kamçılacağı iç talep ve ekstra enflasyon ortamında para politikasının nasıl bir yol izleyeceği.

2016 emekliler, muhtarlar, polisler gibi çeşitli kesimlere yapılacak maaş zamları ile start alacak. Daha önemlisi asgari ücretin %30 artışı genel bir ücret şoku doğuracak. Firmalar önemli ölçüde artacak iş gücü maliyetinin devlet tarafından karşılanmasını istiyor. Hükümet ise hâlâ hesap kitap yapmakla meşgul. Ekstra yükün bir bölümünü karşılaması gerektiğini nihayet anladı. Ama yükün ne kadarını ve hangi yoldan karşılayacağına karar veremiyor. Çeşitli destek ve hibelerin yükselteceği bütçe açığını daha fazla yükseltmek istemiyor.

Reel ücretlerde meydana gelecek çaplı artışın tüketimi kamçılacağı aşikar. Bu kalemde büyümeye önemli bir katkı geleceği kesin. Özel tüketim artışının %5'e kadar çıkabileceğini tahmin ediyorum. Buna karşılık iç talepteki canlanmanın makro dengeleri sarsması beklenmeli.

Petrol fiyatlarının daha fazla düşmeyeceği varsayımı altında ithalatın artışa geçmesi

kaçınılmaz. İhracat ise hem zayıf dış talep hem de tekstil, konfeksiyon gibi emek yoğun kesimlerde maruz kalacağı rekabet zafiyeti nedeniyle ithalat artışını karşılamakta zorlanacaktır. Net ihracatın büyümeye negatif katkı yapmasını bekliyorum.

Yatırımların durumu karışık

Tüketim artışı iç pazara çalışan firmaların yatırımlarını canlandırabilir. Ama aynı zamanda cari açığa ve enflasyonda artış, dolayısıyla reel kur artışı yatırımları olumsuz etkiler. Bu zıt yönlü etkiler sonucunda yatırımlarda dikkate değer bir artış beklemiyorum. Bu eğilimler ışığında 2016'da %4 civarında ama dengesiz bir büyüme tahmin ediyorum.

2016 ve daha sonrası için esaslı iddialar dile getirildi ama bir büyüme hedefi konulmadı bunun altını çizelim. Son OVP'da büyüme hedefi %5 bunun da Cumhurbaşkanı tarafından hiç de yeterli bulunmadığını biliyoruz. 2016 ve sonrası için verimliliğe dayalı, dengeli cari açığı azaltmaya devam ederek verimlilik birçok kez vurgulanıyor. Verimlilikte düşüş oldu bu son derece endişe verici bir karakter. Bir taraftan istihdam büyümenin üstünde artıyor. Bu düşük büyümeyle emek verimliliğinin düşmesi söz konusu.

Ekonomist Fatma Özlem DERİCİ

“2016’da kur riski sürecektir”

2016 yılında FED’in para politikasının normalleşmesi belirsizliği azaltmak anlamında olumlu olsa da küresel ekonomiyi bekleyen başka riskler ortadan kalkmış değil. Petrol fiyatlarının daha da düşmesi, enerji ihracatçısı ülke ekonomilerinin daralması ve enerji üreten büyük firmaların iflas riskini beraberinde getiriyor.

FED’in faiz artışının gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerinde baskı oluşturduğu bir ortamda Çin ekonomisindeki yavaşlamanın devam etmesi bir diğer risk unsuru. Ayrıca Çin’in parasını devalüe etmeye devam etmesi kur savaşlarının yeniden gündeme gelmesi riskini beraberinde getiriyor. Bu ortamda AB’de toparlanmanın zayıf kalması ve parasal genişleme programının genişletilmesi bu riske katkı yapan önemli bir unsur olacaktır. Küresel ekonomiyi bekleyen bir diğer risk unsuru ise jeopolitik riskler. Suriye üzerinde kamplara ayrılan Batılı ülkeler ve Türkiye Suriye savaşının uzaması durumunda daha fazla ihtilafa sürüklenebilir. Buna Rusya’ya uygulanan ambargoların genişletilmesi de eklenirse uluslararası ilişkilerdeki gerginliğin piyasalara ve reel ekonomiye negatif yansımalarının daha fazla hissedebiliriz.

Ekonomik kırılganlıklar hafifleyebilir

Türkiye ekonomisinin yukarıda sayılan risklerden bağımsız hareket etmesi söz konusu olamaz. Ancak son bir buçuk senede seçimler ve politik belirsizlik nedeniyle muadili ülkelerden negatif ayrılan Türkiye’nin 2016 yılında biraz daha az hırpalanmasını bekleyebiliriz. Tek parti iktidarının devam etmesi ve AB’ye üyelik çabasının geri dönmesi Türkiye’nin kırılganlıklarını biraz hafifletmekte yardımcı olabilir. Seçim döneminde ertelenen yatırımların gerçekleşmesi, tüketim eğiliminin canlanması ve AB ekonomilerinde beklenen toparlanmanın ihracata yansımalarıyla 2016 yılında %4’lük

büyüme performansını yakalayabiliriz.

Bu durum risklerin olmadığı anlamına gelmiyor. Özellikle TCMB’nin enflasyonla mücadelede pasif tavrı, nisan 2016’da Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) Başkanı Erdem Başçı’nın görev süresinin doluyor olması ve yerine geçecek kişinin büyüme yanlısı politikalar izlemesi riski önümüzdeki yıl enflasyonun TCMB’nin beklentisi olan %6,5’in çok üzerinde gerçekleşmesine neden olabilir. Halihazırda asgari ücret zammı ve kurda bu yıl yaşanan değer kaybının birikimli etkileri enflasyonun yılsonunda %8,5 civarında kalması riskini getiriyor. Buna bir de gevşek para politikası eklenirse kur, faiz ve enflasyon üzerinde yukarı yönlü risklerin realize olduğuna şahit olabiliriz.

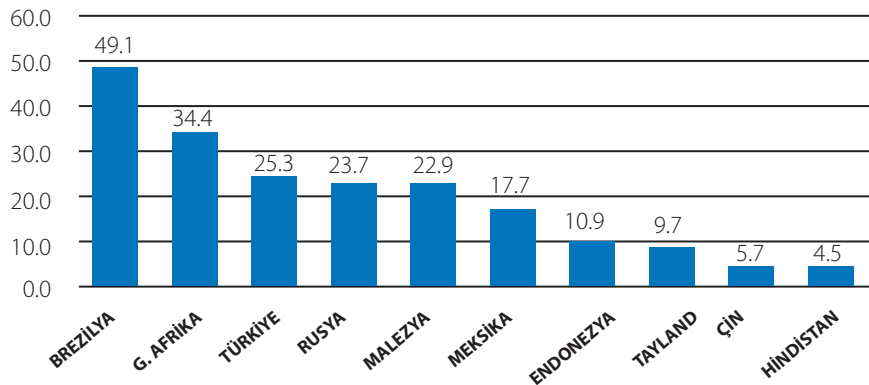
FED’in faiz artışının etkileri ne olur?

FED’in faiz artışına başlamış olması önemli bir belirsizliği geride bırakmamıza neden oldu. Bu sayede piyasa fiyatlamaları FED beklentisinden ziyade biraz daha ülkelerin kendi makroekonomik performanslarına dayalı olarak gerçekleşecek. FED’in faiz artırımına oldukça yavaş adımlarla devam etmesini bekliyoruz. Ancak bol likidite döneminin sona ermesi ve sermayenin pahalılaşacak olması yatırımcıları daha seçici olmaya itecektir. Bu da özellikle Türkiye gibi tasarruf oranı düşük, büyümek için dış finansmana ihtiyaç duyan ülkelerin işini zorlaştıracak.

GEO’larda ufukta bir kriz görünüyor mu?

Gelişmekte Olan Ekonomilerde (GEO) genele yayılmış bir kriz öngörülüyor ancak

DOLAR KARŞISINDA ÜLKE PARA BİRİMLERİNİN 2015'TEKİ DEĞER KAYBI (%)

sermayenin daha az ve pahalı olacağı bir ortamda politik risklerin veya ülkelerle özgü ekonomik kırılganlıkların daha fazla fiyatlandırıldığına şahit olabiliriz. Bu da FED'in sıkı para politikasıyla hızlanan sermaye çıkışlarının bazı ülkelerde büyümeyi tehdit eder derecede yüksek olmasına neden olabilir. Emtia fiyatlarının Brezilya gibi ülkelerde yaptığı tahribat, Çin'in yavaşlamasının tüm dünyada yaptığı tahribat, Güney Afrika'da yaşanan politik risk, petrol ihrac eden ülkelerin büyümesindeki zayıflık münferit kırılganlıklar gibi görünse de yayılma etkisi tüm GEO'lar için daha büyük bir risk unsuru olabilir.

Türkiye ekonomisini bekleyen riskler

Türkiye önümüzdeki sene jeopolitik risklerden en çok etkilenecek ülkelerden biri olmaya aday. Hem Rusya ile yaşanan gerginlik hem de teröristlerle mücadele piyasaların yakından takip ettiği ve fiyatlandırıldığı gelişmeler arasında yer alacak. Bunun dışında en büyük risk içeride TCMB'nin bağımsızlığına müdahalede bulunulması ve/veya para politikası uygulamasında söz verdiği sadeleştirmeden vazgeçmesi olacaktır. Nisan 2016'da TC Merkez Bankası Başkanı değişimi sonunda büyüme yanlısı politikalar izlenmesi yatırımcı algısını negatif etkileyip Türkiye'den sermaye çıkışı yaşanmasına neden olabilir. Ayrıca GSYH'nin %30'una varan yüksek dış finansman ihtiyacına karşılık düşük rezerv miktarı kur üzerinde yukarı yönlü baskının devam etmesine neden olacaktır.

Yatırımcılara uyarılar

Önümüzdeki sene FED ve seçim belirsizliklerinin geride kalması nedeniyle yatırımcıların risk iştahının arttığı bir yıl yaşayabiliriz. Her ne kadar FED'in ağır adımlarla ilerleyeceğini düşünüyorsak da faiz artışları fiyatlanmaya devam edecektir. Dolayısıyla borçlanma maliyetlerinin yükselme riskinin daha fazla olduğu bir yıla giriyoruz. Kur üzerindeki baskının da hafiflemeyeceği göz önünde bulundurulduğunda hem reel sektör firmaları hem finansal yatırım yapanlar için en önemli tavsiye kur riski taşımayan veya kendisini korumaya almış şirketlere yatırım yapılması, emtiaya yatırımla ilgili temkinli olunması gerekiyor.

Ekonomist Erkin ŞAHİNÖZ:

“Yatırımlar canlanıyor”

2008-2009 yıllarında yaşanan “Büyük Resesyon” sonrası dünya ekonomisinde iyileşme devam ediyor. Lakin büyümede ciddi bölgesel ve ülkesel farklar var. Gelişen ekonomilerde sert bir yavaşlama söz konusu. Bu nedenle gelişmiş ülkelerle gelişen ekonomiler arasındaki makas kapanıyor.

Rezerv para miktar ve maliyetlerini belirleyen gelişmiş ülkelerin merkez bankaları arasında da ayrışma var. ABD ekonomisindeki toparlanma sonucu FED genişlemeci para politikalarından kademeli bir şekilde çıkış aşamasında bulunuyor. Avrupa ve Japonya ise çok farklı noktada. Avrupa'da halen faiz indirimleri ve varlık alım miktarlarının artırılması gündemde. Merkez bankalarının para politikalarındaki bu ayrışma nedeniyle ABD dolarında (euro, yen ve gelişen ekonomilerin paralarına karşı) değerlenme oldu.

Dikkatler gelişen ülkeler üzerinde. Döviz cinsi borçları (özellikle dolar cinsi) ve finansman ihtiyaçları endişe kaynağı olmaya devam edecektir. Bir gelişen ülkeler krizi olur mu? Çin ekonomisindeki yavaşlama uluslararası medyanın gündemine. “Yavaşlama” sert inişe dönüşür mü? Düşük petrol fiyatları petrol ihracatçısı ülkelerde kriz tetikleyecek mi? Bunlar 2016'nın gündeminde olacak konular.

FED sıfır faiz dönemini kapattı

FED Aralık toplantısında politika faizini 0,25 puan yükselterek “sıfır faiz” dönemini kapattı. “Temkinli ilerleyeceğim, faiz artırım süreci belli bir takvimden ziyade ekonomik verilerin seyrine bağlı olacak” diyen FED'in üst üste iki toplantı faiz artırımını yaparak piyasa algısını bozmasını beklemiyorum. Bu nedenle de FED'in Ocak ayındaki toplantısını pas geçmesi kuvvetle muhtemel. Bundan sonraki ilk faiz artırımının en erken 2016 yılının 18-19 Mart toplantısında olabileceğini öngörüyorum.

2016 yılında FED'in sekiz para politikası toplantısı var. Son toplantıda yayımladıkları Ekonomik Projeksiyonlara göre FED üyeleri 2016 yılına dört adet 0,25 puanlık faiz artırımını sığdırma niyetindedir. Bu öngörüye göre FED'in bir toplantı pas geçip bir toplantı

faiz artırması lazım. Dünya ekonomisindeki kırılganlıklar göz önüne alındığında FED'in iki toplantıda bir hareket etmesi pek kolay görünmüyor. Önümüzdeki yıl FED'in üç defa faiz artırımını yapması ihtimalini daha yüksek görüyorum. FED “beklenenden hızlı” veya “beklenenden yüksek dozda” adımlar atmadığı sürece piyasalar faiz artırımlarını sindirebiliyor. 2016 yılı için planlanan faiz artırım (normalleşme) sürecinin finansal piyasalarda türbülans yaratması olasılığı çok yüksek değil. Lakin FED faiz artırdıkça uluslararası sermaye daha seçici olacaktır.

Türkiye ekonomisi

Seçimlerin geride kalması, hükümetin kurulması ve ekonomi yönetiminin belirlenmesiyle ekonomik aktivitede toparlanma işaretleri görülüyor. Siyasi belirsizliklerin azalması ilk etapta ankete dayalı ekonomik verilere yansdı. Tüketimin en önemli öncü göstergelerinden biri kabul edilen tüketici güven endeksi, eylülde gördüğü dipten güçlü bir şekilde toparlandı. Benzer eğilimi, reel sektör tarafında da gördük. Özel yatırımların göstergesi konumundaki reel sektör güven endeksi son iki ayda %10'a yakın yükseliş gerçekleştirdi. Güven endekslerindeki iyileşmenin yavaş yavaş ekonomik faaliyetlere de yansması beklenebilir. Nitekim ekonomimizin en önemli öncü göstergesi konumundaki sanayi üretimi takvim etkisinden arındırılmış olarak ekim ayında yıllık bazda %4,6'lık büyüme gerçekleştirdi. Trendsel olarak eğilimi görmek için sanayi üretiminin üç aylık hareketli ortalamasına da bakmalıyız. Üç aylık ortalama baz alındığında ekonomimizin yıllık olarak %4,86 düzeylerinde büyüdüğünü gözlemliyoruz. Bu seviye Türkiye'nin potansiyel büyüme hızı olarak kabul edilen %4,5'a yakın ve hafif üzerinde. Göstergeler özellikle ekonominin lokomotifini konumundaki özel tüketim ve yatırımların yavaş yavaş canlanmakta olduğuna işaret ediyor. 2016 yılında %4,5 mertebesinde bir büyüme yakalamamız mevcut bilgiler ve eğilimler ışığında olası görünüyor. Rusya ile yaşanan gerilimin büyüme hızını sınırlı da olsa yavaşlatacağı göz önüne alınmalı.

İstanbul TO Yönetim Kurulu Başkanı ÇAĞLAR:

“İhraç pazarlarına yönelik yıldız savaşları başlıyor”

2016 reel sektörün güç kazanacağı bir yıl olacak. Bu sadece Türkiye için değil, dünya için de böyle. Son yıllarda dünyada üretime dayanmayan, suni bir para artışıyla bol likidite dönemi yaşandı. Bu bir nevi ekonomileri sıcak para hastalığıyla karşı karşıya bıraktı.

2015’le birlikte bu süreci geride bırakıyoruz. Ülkelerin daha çok ticaret konuşacağı, daha fazla yeni pazar arayışı içinde olacakları rekabeti yüksek ama dinamik bir döneme giriyoruz. Tabiri caizse ihraç pazarlarına yönelik yıldız savaşları başlıyor.

Dünyada düşen petrol ve emtia fiyatları ile artık hiç bir ülke “benim doğal kaynağım var” diye güvenemiyor. Bu yeni dengede “ürettiğiniz kadar güçlüsünüz.”

Türkiye bu açıdan şanslı. Çünkü biz hiç bir zaman petrolümüzü, madenimize güvenmedik. Bizim zenginliğimiz girişimimiz. Üstelik düşen emtia fiyatları bizim gibi bu değerleri ithal eden ülkeler için büyük bir fırsat.

Türk reel sektörü böylesi rekabet süreçlerini hep lehine çevirmeyi başardı. Küresel mal ticaretine baktığımızda 2015’in ilk altı ayında %0,7 bir daralma var. Birkaç yıl önceye kadar küresel ticaret her yıl %3-4 artardı. Yani önümüzde sürekli büyüyen bir pasta yok. Rekabet kızıyacak, buna hazırlıklı olmalıyız.

Diğer taraftan 2015’de yaşananlar bize gösterdi ki, komşular ve AB ile yoğunlaşan dış ticaret yapısı bazen dezavantaja dönüşebiliyor. Artık Türkiye için sınır kıta gözetmeden dünyaya açılma vakti çoktan geldi.

Hükümetimiz de bir yandan reform çalışmaları yürütüyor. Özellikle ticaretin kronikleşmiş bazı sıkıntılına yönelik eylemler 2016 ajandasına alındı. İşçi mahkemeleri, kıdem tazminatı, güncel vergi mevzuatı ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik adımlar... 2016 yılı biraz da bu adımların hayata geçmesi ve iş dünyasının bu yeni düzenlemelere uyum sağlama çabalarıyla geçecek.

Nasıl ki bilgisayarlarımızı, makinelerimizi hatta kişisel bilgi donanımımızı arada bir güncelliyoruz, inanıyorum ki, 2016’daki çalışmalarla Türkiye ekonomisi hem iç hem de dış pazarda bir nevi kendini güncellemiş olacak. Küresel arenadaki son sürüm neyse ona uyumlu hale geleceğiz. Bu da elbette büyüme performansımızı artıracak.

Türk girişimcisi yeni dünya düzeninde oyun kurabilecek kapasiteye sahip. Biz değişimin merkezindeyiz. Hem doğuyuz hem de batı. İki tarafın da ihtiyaçlarını, taleplerini, hassasiyetlerini çok iyi biliyoruz. Dengeler değişirken, yeni pazarların kapılarını çalmak için çekinmeyelim.

EBSO Yönetim Kurulu Başkanı Ender YORGANCILAR:

2016'da fırsatlar doğru değerlendirilebilir

Ülkemiz son 2 yıldır ulusal ve bölgesel düzeyde yoğun olarak yaşadığı siyasi gerilimler ve çatışmalar sebebiyle, ekonominin büyük ölçüde geri planda kaldığı bir süreç geçirmiştir. Küresel gelişmelerin ötesinde, güvenlik sorunu, jeopolitik riskler, seçimler içeride belirsizliği artırmış, 2015’in kayıp bir yıl olmasına sebep olmuştur.

Bugün geldiğimiz noktada, yeniden tek parti iktidarı ile Türkiye yoluna devam etmektedir. Ancak, son gelişmeler ile jeopolitik risklerimiz dünden daha ciddi ve beklenmedik yeni bir yol ayrımına doğru gitmektedir. Bu da içeride ve dışarıda Türkiye’ye yönelik risk algısını artırmıştır. 2015 yılının Ocak ayında 180’lerde olan CDS yani yabancı yatırımcıların gözünde ülkenin risk seviyesi bugün 309’a kadar yükselmiştir. Toplumsal huzur ve güvenliğin sağlanması, yurtdışındaki algının düzeltilmesi adına öncelikli beklentimiz, söz konusu risklerin ortadan kaldırılmasıdır. Zira, böylesi bir ortamda ekonomide atılacak adımlar da etkisiz kalabilecektir. Yeni yatırımlar, barış ve güven ortamının kalıcı bir biçimde sağlanmasından geçmektedir. O nedenle 2016 yılı, jeopolitik riskleri yönetebilme stratejimize bağlı olarak kayıp veya kazanç yılı olabilecektir.

Şu bir gerçek ki; söz konusu süreçte ekonomik olarak her şeyden önce büyüme oranımızda ciddi bir ivme kaybı gözlenmiştir. 2010 ve 2011 yıllarında, yüzde 8-9 düzeylerinde gerçekleşen büyüme oranının, son 3 yıllık süre zarfında yüzde 2-4 bandında hareket etmesi, bahsi geçen ivme kaybının en büyük göstergesidir.

İlgili tüm ortamlarda dile getirdiğimiz üzere ülkemizin ivedilikle yeni bir sanayi modelini ve üretim hikayesini gerçekleştirmeye ihtiyacı vardır. Bu model doğrultusunda reformların belli bir takvimde gerçekleştirilmesinden, hazırlanan strateji belgelerindeki eylem planlarının hayata geçirilmesine ve reel sektörün önünde engel teşkil eden maddi yüklerden, bürokrasi engelinin aşılmasına kadar bir çok atılıma ihtiyaç duymaktayız. Atılacak bu adımlar bizleri yeniden yatırıma teşvik ederken, ülkemizi de bir kez daha 2003-2007 dönemindeki gibi bir sıçramaya itecektir ki, en büyük beklentimiz budur.

Birlik ve beraberlik içerisinde, kutuplaşmadan uzaklaşarak, ortaklık kültürünün benimsenmesi ile birlikte, biz iş dünyasının da katkıları ve Hükümetimizin iradesi ile ekonomik büyümemiz yeniden sürdürülebilir bir hale gelecektir. Çünkü, Türkiye sahip olduğu potansiyeli ile, jeopolitik konumu ile çok güçlü ve büyük bir devlettir. Yaşadıklarımız da bunun bir göstergesidir. Bir kez daha altını çizmek isterim ki, bizim ülkemize ve insanımıza güvenimiz tamdır. Risklerimizi ve kırılganlıklarımızı unutmadan, temkinli iyimserlik içerisinde, fırsatları doğru değerlendirerek 2016 yılı için de umudu her zaman korumamız gerektiğini hatırlamak ve hatırlatmak zorundayız.

Samsun TSO Yönetim Kurulu Başkanı Salih Zeki MURZIOĞLU:

"En büyük sermayemiz girişimcilik"

2015 yılının oldukça zorlu ekonomik ve siyasi koşullarla yaşandığını söyleyebiliriz. İlk dokuz aylık büyümeyi üretime dayalı sektörler nezdinde incelediğimizde; tarım sektörünün %8,9, sanayi sektörünün %2 ve hizmetler sektörünün %4,4 büyüdüğünü görüyoruz. Harcamalar bağlamında ise özel tüketimin %4,5, kamu tüketiminin %5,9, yatırımların %3,3 oranında arttığı, mal ve hizmet ihracatının %1 oranında gerilediği ve ithalatın %1,4 oranında arttığı anlaşılmaktadır. Bu veriler bize göstermektedir ki, maalesef 2015 yılında büyüme tüketime ve ithalata dayalı olarak gerçekleşmiştir. Ancak beklentimiz ve de temennimiz Türk ekonomisinin üretime dayalı olarak büyüme göstermesidir.

2016'nın ilk günleriyle beraber, Hükümet Programı'nda belirtilen vaatlerin hızla hayata geçmesini umuyor ve sanayide 2015'te yavaşlayan çarkların, 2016'da tekrar hızlanmasını bekliyoruz. Devlet eliyle girişimciliğin teşvik edilmesi, mevcut girişimlerin sürdürülebilirliğini sağlamak adına destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Zira Türkiye ekonomisinin belkemiği KOBİ'lerdir. Hedeflediğimiz kalkınma seviyesine ancak ve ancak mevcut girişimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi ve yeni girişimlerin iktisadi hayata dâhil olmalarıyla ulaşabiliriz. Girişimcinin üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesi

konusu bu teşviklerin temelini oluşturmalıdır. Özellikle asgari ücret hesaplamalarına esas teşkil eden vergi oranlarının revize edilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Bir diğer önemli husus ise komşu ülkelerle yaşanan belirsizliğin giderilmesi ve sulh ortamının sağlanmasıdır. Şüphesiz komşularla istikrarlı ilişkilerin tesis edilmesi yatırım ortamı bağlamında da önem arz etmektedir.

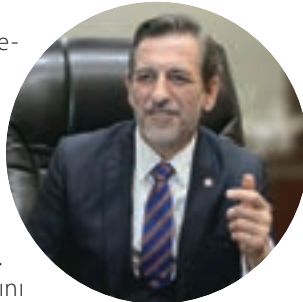
Ancak şartlar her ne olursa olsun üretim azmimizden vazgeçmemeliyiz. Mevcut şartlar ve ortam altında girişimcilere tavsiyem borçlanmamaları ya da mümkün olan en asgari düzeyde borçlanmalarıdır.

Bursa TSO Yönetim Kurulu Başkanı İbrahim BURKAY:

"Dünya ekonomisi geriledi"

Ekonomi hedeflerimize yeniden odaklanacağımız bir dönem başladı. Ülke olarak ekonomimizdeki dönüşümü gerçekleştirerek, katma değerli ve yüksek teknoloji üretim modeliyle orta gelir tuzağından kurtulmayı başarabiliriz. İhracatın ülke büyümesine katkısını yeniden sağlayacak adımlara ihtiyacımız var. Bu çerçevede özellikle Avrupa Birliği (AB) sürecindeki iyileşmeler, ihracatımızı destekleyecektir. Reform ve teşvik paketlerinin de en kısa sürede devreye girmesiyle yolumuza emin adımlarla yürüyeceğimize inanıyoruz.

Türkiye ekonomisi için önemli yol gösterici nitelikte olan OVP'de kamu mali disiplini ve enflasyon ile mücadele öne çıkmaktadır. Ertelenen tüketim harcamalarında siyasi ve ekonomik istikrarla yeniden yaşanacak büyüme özellikle istihdam, sanayi üretimi ve ticareti olumlu etkileyecektir. Beklentilerin iyileşmesine paralel olarak da son yıllarda ötelenen yatırım harcamaları da büyüme gösterecektir. Özellikle hükümetimizin yeni reform programları ihracat, sanayi üretimi ve özel sektör yatırımlarının performansını yükseltecektir. Bursa iş dünyası olarak, Türkiye ekonomisine yine en yüksek katkıları sağlamayı sürdüreceğiz.

Muğla TSO Yönetim Kurulu Başkanı Bülent KARAKUŞ:

"2016 reel sektör için zor bir yıl olacak"

Kasım seçimlerinde ülkemizde koalisyonuz bir hükümetin kurulması, Türkiye ekonomisiyle ilgili geleceğimize daha iyi bakmamızı sağlamıştı. Ekonominin istikrara kavuşacağını düşünerek umutlandık. Ancak hemen ardından ortaya çıkan Rusya sorunu, Suriye'deki belirsizliklerin sürmesi, ülkemizdeki güvenlik endişeleri ve FED'in faiz artırımı düşüncesi, 2016 yılının da çok kolay bir yıl olmayacağını gösteriyor. 2016 yılının reel sektör için zor bir yıl olacağı düşüncesindeyiz. Özellikle asgari ücretin 1300 liraya çıkartılması veya yeni vergi beklentileri de özel sektör üzerine önemli yükler getirecektir. Fakat gerek reel sektör, gerek Hükümetimiz ve gerekse diğer kurumlarımız hepimiz aynı geminin içindeyiz. Bunların herhangi birinin zarar görmesi diğerlerini de etkileyecektir. Bu durum göz önünde bulundurularak, zararların minimize edilmesi ile ilgili çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ekonomimizin gelişebilmesi için de reel sektörün sağlam bir şekilde ayakta kalması zorunludur.

Denizli TO Yönetim Kurulu Başkanı Necdet ÖZER:

“Enflasyonun kısır döngüsü kırılabilir”

FED'in faiz artırımıyla başlayan yeni döneme, diğer ülkelerin uyum sağlamak için para politikalarında değişikliklere gitmeleri muhtemeldir. Bazı ülkeler politika faizini artırma yoluna giderken diğerleri azaltma yoluna gitmek durumunda kalacaktır. Döviz kurlarında dalgalanmalar, yeni dengeler kuruluncaya kadar devam edecektir. Merkez bankaları parasal genişlemeyi sürdürecektir. Faiz oranlarının biraz yükselmesi beklense de sınırlı kalacağı anlaşılmaktadır. 2016 yılında küresel düzeyde likidite sorunu olmayacağı, bolluğun devam edeceği anlaşılmaktadır. Petrol ve temel emtia fiyatlarındaki düşme-

nin devam etmesi halinde küresel ekonomi ve ticaret olumsuz etkilenecektir. Özellikle petrol ve emtia ihracatçısı gelişmekte olan ülkeler, yeni bir krizi tetikleyebilir.

Petrol fiyatları ve temel emtia fiyatlarından yararlanacak birkaç ülkeden biri Türkiye'dir. Düşük petrol ve emtia fiyatları Türkiye'nin dış finansman sorununu kolaylaştıracak ve kronik cari açık sorununu çözmeye yardımcı olabilecektir. Aynı zamanda ekonominin en zayıf yönü olan enflasyon kısır

döngüsü kırılabilir. Rusya, Mısır, Libya pazarlarının tekrar kazanılması, yatırımların artmasını ve ekonomik büyümenin doğal düzeye çıkmasını kolaylaştıracaktır. Hükümetin, AB ile müzakereleri yeniden başlatması, ekonomik, siyasi istikrarın ve öngörülebilirliğin artmasını sağlayacaktır. Yatırım ve ihracat şevkinin yeniden kazandırılarak, 2016 yılında ekonomik büyümenin %5 oranına çıkmasını arzu ediyoruz. Ayrıca yapıcı siyaset ve muhalefet beklediğimiz gibi yeni Anayasa'nın bu dönemde yapılmasını ve terörden kurtulmayı arzu ediyoruz.

Gaziantep SO Yönetim Kurulu Başkanı Adil KONUKOĞLU:

“Sanayide yapısal dönüşüm yapılması gerekiyor”

2015 yılı seçim, FED'in kararı ve jeopolitik risklerin etkileriyle geçen inişli çıkışlı bir yıl oldu. Küresel ekonomi toparlanmakla birlikte zayıf ve kırılgan görünümünü sürdürdü.

FED'in önümüzdeki ay itibarıyla kademeli olarak faiz artırımını ve onun getireceği fiyatlamada yanında, küresel ekonomide önümüzdeki yılda olabilecek yavaşlamaların gelişmiş ülkeler yanında gelişmekte olan ülkelere de olumsuz yansımalarının getireceği riskler bulunuyor. Jeopolitik gerilimler, Orta Doğu'da devam eden savaş hali ve göçmen krizi gibi küresel politik belirsizliklerin yüksek düzeyde seyretmesi de küresel ekonomik aktiviteleri sınırlandırmaktadır.

Bu dönemde, kapsayıcı ve kalıcı reformlarla makroekonomik göstergelerini güçlendiren ekonomiler, küresel likidite daralmasından nispeten daha az zararlı çıkabilecektir.

Türkiye'nin de siyasi istikrarı tekrar sağlanması ve piyasa beklentileri doğrultusunda reform adımlarını atması büyümeyi destekleyecektir. Büyümede, yatırımda ve üretimde yeni bir hikâyeye yazabilmek için Hükümet'in açık-

lamış olduğu Dönüşüm Programları, Eylem Planı ve bunun yapı taşları olacak köklü reformları hızla hayata geçirmesi son derece önemlidir.

Bu arada, AB ekonomisinde iyileşme 2016 yılı ihracatımızın canlanmasına yardımcı olacaktır. Yakın coğrafya ve komşu ülkelerdeki ihracat pazarlarındaki sorunlar ise devam ediyor.

Bu nedenle ihracatın büyümeye katkısını artırabilmek için Türk şirketlerinin yeni pazarlara girmesi özendirilmelidir. İhracat taşımalarına navlun ve akaryakıt desteği sağlanmasının yanı sıra Eximbank, siyasi sorunlar yaşanan ülkelere yönelik kredi desteğini artırmalıdır.

Sanayi sektörü, ekonomide istikrarı koruyan ve büyümeyi sürükleyen sektör olarak öne çıkıyor. Bu nedenle ekonomik büyümenin hızlandırılmasında, sanayi üretiminin artırılması önemli bir rol oynuyor. Ancak son yıllarda, imalat sanayinin GSYH içindeki payının %16'lara kadar düştüğü görülüyor.

Dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasında girmeyi hedefleyen Türkiye'nin, büyümede sıçrama yapabilmesi için sanayide yapısal dönüşüm yapması gerekiyor. Yüksek katma

değerli üretimi, ileri teknolojiye dayalı ihracatı artırmalıdır. Bunun için devletin, yüksek katma değerli sanayi faaliyetlerine özel programlarla destek vermesi büyük önem taşıyor.

Reel sektörün yatırım iştahının artırılması gerekiyor. Teşvik sistemi gözden geçirilerek, sektörel bazlı teşvik getirilmesi ve yeni yatırımların yanı sıra mevcut yatırımlara da işletme teşvik sistemi geliştirilmelidir.

Uluslararası piyasalarda sanayicimize rakipleriyle eşit ortamda rekabet edebilmeleri için istihdam, enerji, vergi destekleri sağlanmalıdır. Asgari ücret artışından ortaya çıkacak yüklerin bir bölümünü devlet üstlenmeli, sigorta primi işveren payını düşürülmelidir. İmalat sanayimiz için büyük önem taşıyan kalifiye eleman temini için mesleki ve teknik eğitimi destekleyici politikalar kararlılıkla uygulanmalıdır. Ayrıca, herkesten vergi toplanan daha adil bir vergi sistemi kurulmalıdır.

Bu noktada, sanayi işletmelerinin de üzerine düşen görevler var. Daha hızlı, daha kaliteli ve daha ucuz üretim için teknolojiyi işletme süreçlerine kusursuz biçimde uygulamalıdır. Yeni teknolojiler ile iş süreçlerini daha etkinleştirip verimliliği artırırken, maliyetlerini düşürerek kârlılıklarını artırmayı hedeflemeliler.

İstanbul SO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal BAHÇIVAN:

“2016’ya iyimser bakmamızı sağlayacak birçok faktör var”

Bundan önceki Orta Vadeli Program’da sanayici ile ilgili bizim her zaman önemseydiğimiz temel konular işlenmişti ve Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Şimşek tarafından açıklanan son Orta Vadeli Program’daki başlıklarda da sanayinin; temel başlıklarda kendisini fazlasıyla hissettirmiş olduğunu görüyoruz. Bu da 2016 yılına daha umutla bakmamızı sağlıyor. Özellikle 2016’nın reformların başlangıç yılı olması beklentisi içindeyiz. Son yıllarda ekonomiye harcanması gereken temel motivasyonunun önemli bir kısmını, yaklaşık 2.5 yıldır süren dört seçime harcayan Türkiye, bu başlangıcı hak ediyor ve böyle olması için sağlam bir zemin de yakalamış durumdayız. Çünkü Türkiye’nin artık önümüzdeki istikrarlı tek parti döneminde, temel reformları yapmakla ilgili elinde çok sağlam yol haritaları da var. Hem hükümetimizin programında, hem eylem planında, hem de Sanayi Bakanlığı’nın Türkiye Sanayi Stratejisi’nde bunun izlerini görebiliyoruz.

Bizim zaten uzun zaman-
dan beri ortaya koyduğumuz temel sorunların tespiti ve çözümünde Hükümetimiz ile birçok ortak noktada bir mutabakatımız var. Yani teşhiste mutabıkız, tedavi yönteminde mutabıkız ama bütün mesele bu tedavinin nasıl uygulanacağı noktası. Bu çerçevede 2016 yılında Türkiye’nin özellikle 3. Havalimanı yapımı, 3. Köprü bağlantı ve yolları, Körfez geçişi gibi ve daha yeni yeni devreye alınacak büyük kamu yatırımları ve güçlü kamu alımları; birçok sanayi kolunun Türkiye’de kendini geliştirmesi ve yatırımlar yapması açısından çok büyük fırsat olacaktır.

Nükleer enerjide, ulaştırmada ve savunma sanayinde yapılacak olan yatırımlar doğru yönlendirildiği ve doğru desteklerle beslendiği takdirde Türkiye, vizyoner ve küresel ölçekte rekabet şansına açık olan birçok konuda da birtakım yatırımları çekebilir. Bu yatırımlar sayesinde sadece Türk sanayicisi adına değil,

yabancı yatırımları da besleyecek bir fırsatlar ülkesi umudumuzu koruyoruz.

2016 yılına baktığımızda iyimser olmamızı sağlayacak başka faktörler de var. Avrupa ekonomisinde bir toparlanma olacağını söylemek fazla iyimserlik olmayacaktır. En önemlisi ise FED ile ilgili belirsizliğin en azından kısa vade için son bulmuş olması. Diğer yandan Avrupa Birliği ile girilen yeni dönem de, iş dünyasını umutlandıran çok önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Özellikle kasımdaki AB Zirvesi’nde ortaya çıkan Ortak Eylem Planı’na göre Türkiye’nin üyelik müzakerelerinin hızlandırılarak yeni fasılların açılacak olmasını ve serbest dolaşım noktasında ciddi bir ilerleme kaydedilmesini, bu umutları besleyen önemli faktörler olarak sıralayabiliriz. Bütün bu faktörlerle eğer jeopolitik konjonktürde birtakım çok olumsuz gelişmeler olmazsa 2016 yılının Türkiye açısından iyi geçeceğine inanıyorum.

Şanlıurfa TSO Yönetim Kurulu Başkanı E. Sabri ERTEKİN:

“2016 yılında tedbirli olmakta yarar var”

2016 zor bir yıl olacak gibi görünüyor. Ancak bu şartlar altında dahi bizim bir çıkış yolu bulmamız lazım. Karalar bağlayıp ağlayacak halimiz yok. Maliye politikalarımız üretimi ve ihracatı destekleyecek şekilde yönlendirilirse bu zorlukların altından kalkarız. Dolar kurunu düşürmeye çalışmamamız lazım. Bize göre Merkez Bankası’nın açıkladığı TÜFE’ye göre reel kur endeksi 0,90 olduğu zamanlarda turizmle birlikte döviz açığımız olmuyor. Türkiye’yi ithalat cenneti yapmamak ve istihdamı sağlayıp artırmak için bu politika sürekli bir şekilde izlenmelidir. Aksi takdirde kendi üretebileceğimiz malları ithal ederek dış ticaret ve istihdam açığı oluştururuz.

Bir de GAP projesinin Şanlıurfa’daki sulama ayağının hızlandırılması lazım. Bu

projenin gerçekleşmesi yaptığımız hesaplamalarda iki yıldan az bir sürede milli gelire katkı olarak dönüyor. Hem istihdam hem üretim sağlayacak bu yatırımın gecikmesi ülke ekonomisine büyük zarar verir.

En önemli sorunumuz üretimimizin az olması. Bizden çok küçük Belçika bizden üç kat fazla ihracat yapıyor. Herkes kafasını üretim ve ihracata yormalı hükümetimiz de bunun önünü açmalı. Dış ticaret açığımızın azaltılması lazım, bunun yolu da ithalatı mümkün olduğunca az artırarak, ihracatı arttırmaktan geçer. Maalesef Türkiye’de para üretim yerine ranta yönelmiş ve sanayiden çok daha fazla kazanıyor. Bu-

nun tersi olması lazım. Aç adan-
dan vergi alınmaz. Türkiye de herkesin normal yaşamasından artan paranın %33 ü vergi olarak toplanıyor. Bu iyi bir rakamdır. Bu toplanan verginin daha dikkatli harcanması, doğru kanallara aktarılması ülkemizin refah seviyesini artıracaktır. Çalışanların sosyal güvenlik giderleri yarıya düşürülmelidir. Bu yapılırsa istihdam artar, kayıt dışılık azalır. 2016’da edbirli olmakta yarar var. Maliyetlerimizi düşürmenin yollarını arayıp bulmalı, üretim metodlarımızı gözden geçirmeli, az maliyetli operasyonlarla rekabetçiliğimizi artırmalıyız. Küçük işlerde ortaklıklar kurularak yüksek faizden kaçınılmalıdır.

Ankara SO Yönetim Kurulu Başkanı Nurettin ÖZDEBİR:

“Dış finansman imkânlarının daralması büyük risk”

Düşük büyümeye paralel olarak ithalatın ve petrol fiyatlarının düşmesi, cari açığa bir düşüşe yol açmıştır. Ancak buna rağmen 2015'te ilk 10 ayın sonunda ülkemizden toplam 9,2 milyar doların üzerinde bir yabancı sermaye çıkışının olması, FED'in faiz artırımıyla birlikte ülkemizin dış finansman sağlamasını zorlaştıracaktır. Düşük büyüme cari işlemler açığının ekonomide oluşturduğu riski zayıflatmıştır ancak dış finansman ihtiyacı devam etmektedir.

Büyüme %3-4 bandında olduğu süreçte işsizlikte anlamlı bir düşüş beklemek gerçekçi değildir. Bu yıl %10 dolaylarında olacak olan işsizliğin 2016 yılında da bu düzeylerde

kalmaması beklenmektedir. İşsizliğin mevcut koşullarda bir nebze olsun azaltılması, iş gücü piyasasını esnekleştirecek reformların yapılması ve iş gücünün niteliğini yükseltecek mesleki eğitim programlarının yaygınlaştırılmasıyla mümkün olacaktır.

Türkiye ekonomisinin 2016 yılındaki performansını ihracat pazarlarımızdaki ve dünya ekonomisindeki gelişmeler etkileyecektir. ABD'deki faiz artışının bizim gibi gelişen ülkelere akan fonların azalmasına yol açması beklenmektedir. Türkiye gibi, yüksek dış

ticaret açıkları verdiği için yüksek dış finansman ihtiyacı içinde olan ülkeler için 2016 yılındaki en önemli risk dış finansman imkânlarının daralmasından kaynaklanmaktadır. Hükümetin açıklamış olduğu Eylem Planı birçok yapısal reform vaadini içermektedir. Bu yapısal reformların bir an önce gerçekleştirilmesi 2016 ve sonraki yıllarda ekonomik büyümeyi olumlu etkileyecektir. Türkiye, küresel rekabet ortamında varlığını sürdürebilmek için yüksek teknoloji ve yüksek katma değerli ürünlere yönelmelidir. Dolayısıyla devlete olduğu kadar sanayicilere de önemli görevler düşmektedir.

Denizli SO Yönetim Kurulu Başkanı Müjdat KEÇECİ:

“2016'da sanayicilerin B planı hazırda olmalı”

2016 Türkiye'sinde sanayinin önceliğinin ayakta kalmak olduğunu düşünüyorum. Beklenmedik şekilde kucağımızda bulduğumuz işçi zamlarını hazmedebilmek, ekonomik, politik ve jeopolitik risklerden kendimizi koruyabilmek 2016'da sanayicinin gündeminden hiç düşmeyecek konular olacak.

2015'teki mevcut durumumuzu koruyabilirsek 2016'nın sanayi anlamında başarılı bir yıl olduğunu söyleyebileceğiz. Gerek yakın pazarların kapanması gerek işçi maliyetlerinde öngörülen artışlar gerekse hammadde temininde yaşanan zorluklardan dolayı 2016'da sanayide üretim kapasitesinin artacağı öngörülmüyor. 2015 yılındaki kur farklarından dolayı bozulan bilançolarımızı düzeltmek için kârlılığımızı artırmak zorunda kalacağız. Bunun için de mevcut kapasitemizle daha verimli üretim yapmak ve daha katma değerli ürünler üretmek önceliğimiz olmalı.

Ihracata yönelik üretim yapmak da Türk

sanayisinin önceliklerinden biri olmalı. Çünkü ihracata yönelmekle uluslararası arenada rekabet gücümüzü artırmak için ister istemez standartlarımızı hep yüksek tutmak zorunda kalıyoruz. Bu da her bakımdan kapasitemizi geliştiren bir unsur oluyor. Cirolarımızı korumak için de kapanan pazarlarımızın yerini yenilerini bulmamız gerekecek.

Eskiden ülkemizi tanımlarken kullandığımız “üç tarafı denizlerle çevrili” ifadesi “üç tarafı ateş çemberi” ifadesine dönüşmüş durumda. Tabii ki bu durum bizim ticaretimizi ve dolayısıyla ekonomimizi de etkiliyor. Rusya ile başlayan politik kriz, ekonomik bir krizi de doğurdu. Benzer şekilde İran, Irak, Mısır ve Suriye ile ilgili olarak yaşanan politik krizler, ekonomik krizleri de beraberinde getirdi.

Yine dünya konjektöründe değerlendirecek olursak FED'in faiz politikasının neden olacağı dalgalanmalar ve ona bağlı kurların etkileşiminin doğuracağı olaylar, risk değerlendirmelerimizde dikkate al-

mamız gereken hususlar olarak karşımıza çıkacak. FED'in faiz operasyonları neticesinde gelişmekte olan ülkelere nakit akışının azalması, dolayısıyla finansal kaynaklara erişimin zorlaşması ve erişilse dahi maliyetlerin artması da göz önüne alınması gereken hususlardır diye düşünüyorum.

Ekonomik ve politik krizler ile hem yurt içi hem de yurtdışı kaynaklı huzursuzluk ve çatışmalar 2016'da Türk reel sektörünün en büyük handikapı olacaktır. Psikolojik travmaların yaşanmasına sebep olan bu olaylar, insanları güven ve çalışma ortamlarından uzaklaştıracak dolayısıyla bu da bizim yatırım ortamlarından uzaklaşmamıza sebep olacaktır. Bu durum da başta istihdam ve ihracat olmak üzere temel ekonomik göstergelerin beklenmedik ve de istenmedik bir şekilde gerçekleşmesine sebep olabilir.

Sektörü ne olursa olsun, ister üretim yapsın isterse ticaret ile uğraşsın; tüm sektörlerin 2016 için bir risk analizi yapması gerektiğini düşünüyorum. Olabilecek riskleri önceden planlayıp gerçekleştiğinde B planının hazır olması, reel sektörün çok daha çabuk toparlanmasını sağlayacaktır.

Zorlu Holding Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Nazif ZORLU:

“2016’da yenilikçi olmalıyız”

2015 yılında beş ay içinde iki seçim yaşadık. Bölge ülkelerinde politik ve sosyal istikrarsızlıklar yıl boyunca devam etti. Diğer taraftan ABD Merkez Bankası’nın (FED) faiz artırımına başlayacağına dair endişeler de gündemden hiç eksik olmadı. Bu koşullara rağmen Türkiye ekonomisi 2015 yılının dokuz aylık döneminde %3,4 büyüdü. Bu büyüme; tüketim harcamaları, kamu harcamaları ve ihracattaki olumlu gelişmeler sayesinde gerçekleşti. Seçim maratonunun tamamlanması ve Hükümetin kurulması yeniden işlere odaklanma açısından büyük bir önem taşıyor. 2015’teki büyüme bizim çok daha iyisini yapabileceğimizi gösteriyor. OECD ve IMF gibi uluslararası kurumlar Türkiye’nin 2016’da %3,6 büyüyeceğini öngörüyor. Mevcut koşullar değişmediğinde bu büyüme oranını yakalayabiliriz. Türkiye’nin ekonomik performansının yeni yılda 2015 yılına kıyasla daha iyi olacağını düşünüyorum.

Yenilikçi finansman yöntemlerine ihtiyaç var

2015’te de gördüğümüz gibi bölgesel politik ve sosyal istikrarsızlıklar hâlâ önemli bir risk teşkil ediyor. Bu yüzden ihtiyatlı olmakta fayda var. FED ile ilgili olarak artık önümüzü daha iyi görebiliyoruz. Kademeli bir faiz artışı olacak. Bu da herkesin hazırlanması için zaman kazandıracak. Petrol fiyatlarının düşmüş olması bizim için önemli bir avantaj. Fakat petrol fiyatlarının daha fazla düşmesi gelirini buradan sağlayan ülkelere olan ihracatımızı olumsuz etkileyebilir. 2016’daki en büyük riskimiz dış finansmanın maliyetinin artacak olması. Bizim gibi 200 milyar dolar kısa vadeli borcu olan bir ülkenin bu konuyu göz ardı etmemesi gerekiyor. Bu yüzden yenilikçi finansman yöntemlerine ihtiyacımız var. Güçlü sermaye yapısına sahip, kredibilitesi yüksek grupların bu sorunu KOBİ’lere kıyasla daha kolay aşabileceklerini düşünüyorum.

Türkiye’de yerli sanayinin desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekiyor. Sanayimiz de katma değeri yüksek ürünlere ağırlık vermeli. Hangi sektörde olursan olsun sanayicilerimizin yenilikçi olması gerekiyor. Ancak bu şekilde ekonomik bir katma değer yaratabiliriz. Yeni bir ihracata dayalı ekonomik model

geliştirmeliyiz. Özellikle Ar-Ge ve inovasyon çok önemli. Hükümetin Yeni Eylem Planı’nda yer aldığı şekilde Ar-Ge ve yenilik desteklerinin etkinliğinin artırılması gerektiğini düşünüyorum. Ar-Ge ve Ür-Ge süreçlerine üniversitemizimizin çok daha fazla dâhil edilmesi, somut, hızlı ve yenilikçi çözümler üretilmesi gerekiyor. Özellikle mühendislik alanında çok önemli bir insan kaynağımız var. Bu değerleri yurt dışına kaçırmamalıyız. Diğer taraftan tersine beyin göçünü başlatacak mekanizmaları geliştirerek yurt dışındaki değerlerimizi de buraya çekmeliyiz.

Akıllı teknolojilere yatırım yapmalıyız

Günümüzde sadece insanlar değil tüm cihazlar birbiri ile iletişim kurmaya başladı. Bütün cihazlar akıllandı. Bu yüzden tüketici elektroniğinden beyaz eşyaya, otomotivden sağlık sektörüne uzanan geniş bir yelpazede hayatın akıllanacağını düşünüyorum. Yaşamı akıllandıracak teknolojilere yatırım yapan şirketlerin ön plana çıkacağına inanıyorum.

Türkiye’de gündemden düşmeyecek en önemli konulardan birinin enerji olacağını düşünüyorum. Gelecek 10 yıllık süreçte ekonomik büyüme hedeflerinin karşılanabilmesi için mevcut kurulu gücümüzün yaklaşık 40 bin MW artışla, 2023 yılında 110 bin MW’a çıkarılması gerekiyor. Bu yüzden yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına olan ihtiyaç daha da artacak. Özellikle güneş enerjisinin öne

çıkacağını söyleyebilirim.

Türkiye’nin vazgeçemeyeceği alanlardan biri de gayrimenkul. Fakat artık kimse iki duvar, bir çatıya para ödemek istemiyor. Kaliteli, insan yaşamına dokunan, çevreyle dost ve fonksiyonelliği yüksek gayrimenkuller çok daha fazla ön plana çıkacak.

Diğer taraftan artan gelir düzeyi ve yenilikçi talepler ile birlikte tekstil sektörünün de en canlı sektörlerden biri olmaya devam edeceğini düşünüyorum. Artık insanlar hem giysilerinde hem de ev ve ofislerinin tasarımında modayı yakından takip ediyorlar. Aynı zamanda hayatın hızlanması ile birlikte kırışmayan ya da kir tutmayan kumaşlara yönelik talepler de artıyor. Tekstilde moda ve yenilikçilik kavramlarını birleştiren başarılı işlerin ön plana çıkacağını düşünüyorum.

Öne çıkabilecek diğer sektörlerden biri de yüksek metalürji bilgisi gerektiren madencilik alanlarında olacak. Özellikle nadir bulunan elementlerin işlenmesi büyük bir önem taşıyor. Çok hassas bir teknoloji gerektiren nikel gibi elementler teknolojiyen medikal araçlara kadar hayatın çok farklı alanlarında kullanılabilir. Bu da katma değeri çok yüksek ve yenilikçilik gerektiren bir alan...

Zorlu’dan iş dünyasına tavsiyeler

2016’nın tüm yatırımcılar için gerçekten farklı bir yıl olacağını düşünüyorum. Çünkü dünya artık paranın bol olduğu dönemi geride bırakıyor. FED’in kademeli olarak faiz artırımına gideceği 2016’da bu sürece uyum sağlayanlar daha başarılı olacaklar. Yatırımlara ara verilmemeli ama herkesin ayaklarının yere daha sağlam basması gerekiyor. Bir yandan özkaynakları güçlendirmek diğer taraftan da yeni finansman imkânları araştırmak öncelikle parasal strateji olmalı. Diğer taraftan Güney Amerika ve Afrika gibi ihracat potansiyeli yüksek yeni pazarlara açılmak gerekiyor. İç pazarda ise trendleri ve tüketici taleplerini güncel olarak takip edecek yöntemler geliştirilmeli. Çünkü tüketici talepleri çok hızlı değişiyor. Bu talepleri önceden gören ve çözüm üreten şirketler kendi sektörlerinde fark yaratıyor.